

"Halk böyle istiyor ile elit böyle istiyor arasında büyük bir fark yoktur"
Yılmaz Onay"

Yılmaz Abim, Yoldaşım...

Bu, sana da yazdığım ilk mektup. Son zamanlarda yazdığım okunamayan mektuplar çoğalmaya başladı. Artık sevdiğilerimi anılarla anmaya başladığım döneme giriyorum.

Bir insan doğarken kendisi ile birlikte getirdiklerinin üstüne ekledikleri ile biçimlenir, insanlaşır. Benim biçimlenmemdeki rolün çok büyük Yılmaz abi.

Tiyatroya gidiyor, gülüyor, hüzünleniyor keyif alıyordum. Birgün elime küçük bir kitapçık geçti ve tiyatroya bakış açım değişti. "İşçi Tiyatroları (Ajitprop Toplulukları)" kitabı, yıl 1978, İşçi Kültür Yayınları, çeviren: Yılmaz Onay. Tiyatro keyfi gitti. İzlediğim oyunlarda bu oyunun ana fikri nedir düşünmeye başladım. Kimi oyunlara kızdım, kimine üzüldüm, kimilerini de sevdim. Tüm bunlar senin yüzünden Abi; ama iyi ki senin yüzünden, iyi ki böyle baktım oyunlara.

"İşçi sınıfı mücadelesi adına sanat alanında gösterilen çabalar, sadece küçük burjuva sınıfsal çerçevesi içinde hapis bırakıldığı sürece asıl işlevine bir türlü kavuşmamakta, gerçek soluğu ile o büyük gücüne asla ulaşmamaktadır."

-İşçi Tiyatroları Ajitprop Toplulukları - İşçi Kültür Derneği Yayınları 1978 Sayfa 11

Sonra bir gece Cihan beni sizin eve getirdi. Evde, bir çok ortak yan bulduk, Bir kere ikimiz de Almanca biliyorduk. Tahsin İncirci, Ernst Busch dinleyip Brecht konuşunca, içim dışım epik tiyatro oldu. Aylarca 'Yabancılaşma' ile uğraştım. Ne güzel günlerdi abi, "Keçi" diyordun, "daha çok kitap okumalı, çeviri yapmaya alışmalısın". Meğer ne kadar çok ortak yanımız varmış ki, ben bunları seninle keşfettim kendimde. Bu ortak yanları anlatabilmeyi senden öğrendim.

Alman Büyükelçiliği'nin birlikte gittiğimiz bir resepsiyonunda şimdi adını vermeyeceğim bir hanımla konuşuyordum. Onunla fazla konuşmamam konusunda beni uyarıydın. Daha sonra sizin evde sabahlamıştık. Hücre İnsanı'nın nasıl yazıldığını anlatmıştın. Brecht'in damadı Ekkehard Schall ile dostluğun vardı. Almanya'da Berlin'de onu ziyaret eder, Berliner Ensemble'nin bir oyununu mutlaka izlerdin. Senin her Almanya'ya gelişinde Doğu Berlin'e bu nedenle geçişini, komünistlerle buluşuyor diye bu kadın ihbar etmişti. Bir öğle sonrası hatırladığım kadarı ile, Raik Alınacak'a bir text götürmek üzere evden çıktığında, seni alıp götürmüşlerdi.

Telefonları yazdığın not defterini o zamanlar ağzından düşmeyen piponun tütün poşetine koyardın. Seni götürdüklerinde teslim ettiğin eşyaların için teslim tutanağını imzalarken 2 adet pipo tütünü yazısını görünce nasıl rahatladığını anlatmıştın. En azından senden dolayı kimse aranmayacak, tutuklanmayacaktı.

Hücre İnsanı bu olay üzerine yazılmıştı.

"Günümüzde iki tür hücre insanı vardır. Birincisi; hapisanede, işkencede zorla gözleri kapatılan insanlar, bir diğeri ise dış dünyada kendi gözlerini kapatanlar. Korkutucu olan durum insanların bilinçli bir göz kapatma tutumuna girmeleri. Bazı şeyler bilerek ve istenerek görülmüyor, görmek istenmiyor. Bu durum insanların dış dünyada da bir hücre hayatı yaşaması, insanlığın sürüleşmesi demek. Bu uyarıyı yapmak gerekiyor. İnsanlık sonunun geldiğinin farkında değil."

- Yılmaz Onay Hücre İnsanı üzerine, Radikal Kültür Sanat 20 Ekim 1998

Bursa'da oyun sahnelediğinde, Sen, Yurdanur Abla, bazen Nurettin Özşuca, bir keresinde Vagif İbrahimov birlikte bizim evde sabahlardık. Benim çocuklar çok severdi seni. Rakıyı az, suyu çok koyardın; ama illa

çay ve kalkıp kendin yaptığın filtre kahve yanında olacaktı. Sana “Yiğidim Aslanım” türküsünü okuduğumda ağlamıştın. Severdin türküleri, tiyatroyu ve yurdunu sevdiğin kadar.

Bursa Arap Şükrü meyhanesinde sazcular rahat bırakmamıştı bizi iki kelime konuşalım. Onlar “Yemen Türküsü” söylediklerinde eşlik etmiştin. “Böyle bir dörtlüğü yazacak bir babayiğit daha çıkmadı” demiştin.

Zaten Ankara Deneme Sahnesi’nde Halk Tiyatroları tartışmaları yapmanın altında da türküleri sevmen yatmıyor muydu?

“Etüd ve tecrübelerimiz Türk seyircisinin aslında burjuva tiyatrosundan çok anlatımcı halk tiyatrosuna daha fazla ilgi duyduğu kanısını uyandırmıştır. Bu bakımdan kişisel oyun Türkiye’de milli bir stil olarak yaşayacak nitelikte değildir. Ya kendimize özgü ensemble oyun tekniği ya da modern ve toplum teknikleri kullanarak ortaya çıkartacağımız oyunlar etkili olacaktır. Mühim olan tiyatronun toplumu eğitici fonksiyonudur. (...) Türk sanatçısı sosyal ve politik sorunlardan kendini ister istemez kurtaramaz. Esasen kurtarmaya çalışması düşünülemez. Ancak, bugün için önemli tehlikelerden biri sanatçının günlük düzeyden kurtulamıyarak sanatı ve bilhassa tiyatroyu spekülatif amaçlar için kötüye kullandığı etkisini uyandırmasıdır. Bu tehlikenin göz önünde tutulması gereklidir. Toplum sanatı yapıyorum diye banal meseleleri bir araya getirmek olmaz. Sorunlara tam bir enformatif tiyatro ile yönelmek mümkün olabilir”
- 4. Nancy Uluslararası Gençlik Tiyatroları Şenliği’nde Uzun Dere’nin birinci olması sonrasında Yılmaz Onay’la yapılan bir röportajdan, Haber, 31 ocak 1967

Yazdığın, uyarladığın ya da çevirdiğin oyunların genelde ana teması emekçilerdi. İbsen’in Halk Düşmanı oyununu AST’da sahnelemiştin. Oyunun sonunda evinin camları kırılan Dr. Stockmann çaresiz düşünürken, dört işçi ellerinde bir pencere ile sahneye girerler ve kırılan pencereyi onarmaya başlarlar. Texte olmayan bu sahneyi sen eklemiştin. Müthiş bir tepki almıştı izleyicilerden ve dakikalarca ayakta alkışlanmıştı.

“İşçi bundan anlamaz” deyip yüksek sanat yapma çabasındakiler ile “Emekçiler bundan anlar” denilerek ortaya sürülen ucuz televizyon dizileri aynı kaynaktan besleniyor. Doğru olan bu tutumun tam tersidir: Emekçiler kendi sanatçılarına sahip çıktıklarında, daha yüksek bir sanat ortaya çıkacaktır. [...] Gerçekçilik bir tutumdur. Emekçiler hayatlarında olduğu gibi, sanatta da gerçekçidirler. Gerçekçilik bir akım değil, bir tutumdur. Ve bunun asıl sahibi emekçilerdir.”

- Emekçiler ve Edebiyat Haber-İş üyeleri le 2002 yılında yapılan söyleşiden

Amatör tiyatroları destekledin. Üniversiteler bünyesinde oynanan oyunlara yardım ederdin. Sana göre tiyatrodaki ‘amatörlük’ kapitalizmin tariflediği ‘heveskarlık’ ile en ufak bir benzerlik göstermezdi.

“Tiyatrodaki ‘amatörlük’, geçimini başka alanlardan sağlayanların ‘tam bağımsız’ bir tiyatro yapmalarıdır.”

-Mimesis Söyleşisi’nden

Nazım’ın oyunlarının oynanması yerine şiirlerinden uyarlamalar yapılmasına kızardın. Bir tane yapılabilir, ama onun oyunlarını da oynamaları gerekir derdin. Çağdaş Sahne’de Nazım’ın ‘Yusuf ile Menofis’ oyununu, Eskişehir Anadolu Üniversitesinde ‘İnek’ oyununu sahneye koymuştun. Maskara Su Gösteri Sanatları Sahnesi’nde de, Nazım’ın Moliere’den 1959 yılında dönemin Türkiye koşullarına uyarladığı ‘Tartüf 59’ oyununun dramaturjisini ‘Velevki Tartüf’ adıyla yapmıştın, Berlin’de de ‘Tartüf 2000’ adıyla sahneye koymuştun. Daha sonra Nazım Hikmet Kültür Merkezi bünyesinde okuma tiyatrosu olarak Nazım oyunlarının dramaturji ve yönetmenliğini yapmıştın.

“Nazım’ın okuma tiyatrosu yoluyla sunulan istisnasız her oyununun ardından izlenen seyirci etkilenimi: ‘Nazım Hikmet’in bu oyunu ne kadar güzelmiş, niye haberimiz olmadı ki?’ tarzındadır. Böylece Nazım

Hikmet'in tiyatro yazarlığının ve kazandırdığı eserlerin değer ve önemini gören tiyatrocular tarafından yapılan bu uygulamaya, her defasında asal hedefine erişmiş olmaktadır."

-Yılmaz Onay, 15 Ocak 2010 İnsanlık Ölmedi Ya oyununun ardından söylediği sözler.

-Fatma, Ali ve Başkaları 2004 "Nâzım Hikmet 102 Yaşında" Yönetmen: Yılmaz Onay. Oyuncular: Gülşen Tuncer, Orhan Aydın, Metin Coşkun, Cezmi Baskın, Ali Gül, Bora Sivri, Ferhat Büküş, Yekta Kopan, Hakkı Ergök.

-Tartüf 59 2005 "Nazım Hikmet 103 Yaşında" Yönetmen Yılmaz Onay. Yönetici asistanı: Serpil Özcan. Müzik: Nurettin Özsüca. Efekt: Ersin Aşar. Oyuncular: Mahmut Gökgöz, Metin Coşkun, Orhan Aydın, Özlem Turhal, Gonca Konuklar, Rasim Öztekin, Ezgi Coşkun, Murat İlgar, Eser Ali, Ali Poyrazoğlu, Yüksel Aymaz, Enginay Gültekin, Ferhan Şensoy.

-Yalancı Tanık 2007 "Nazım Hikmet 105 Yaşında" Yönetmen: Yılmaz Onay. Yönetici asistanı: Serpil Özcan. Müzik: Ömer Özgeç. Işık: Yüksel Aymaz. Oyuncular: Gülşen Tuncer, Köksal Engür, Cezmi Baskın, Levent Ülgen, Mine Tugay, Doğa Rutkay, Enginay Gültekin, Eser Ali, Özlem Saraç, Nevzat Süs, Renan Bilek, Mehmet Esatoğlu, Metin Coşkun, Orhan Aydın.

-İvan İvanoviç Var mıydı? Yok muydu? 2008 "Nazım Hikmet 106 Yaşında" Yönetmen: Yılmaz Onay. Oyuncular: Yüksel Aymaz, Gülşen Tuncer, Cezmi Baskın, Levent Ülgen, Metin Coşkun, Recep Yener, Eser Ali Yıldırım, Nazif Uslu, Serkan Durak, Nevzat Süs, Serpil Özcan, Müge Saut Süs, Orhan Aydın.

-Yusuf ile Menofis 2009 "Nazım Hikmet 107 Yaşında" Yönetmen:Yılmaz Onay. Yönetmen yardımcıları: Orhan Aydın, Metin Coşkun. Asistan: Serpil Özcan. Işık: Yüksel Aymaz. Oyuncular: Gülşen Tuncer, Levent Ülgen, Mine Tugay, Mehmet Ulay, Metin Coşkun, Orhan Aydın, Orhan Kurtuldu, Recep Yener, Bengi Heval Öz, Deniz Atam, Mustafa Kırantepe, Cansu Fırıncı, Şenol Şahin, Eser Ali Yıldırım, Beran Soysal, Serkan Durak, Serpil Özcan, Özlem Toptaş Menligil.

-İnsanlık Ölmedi Ya 2010 "Nazım Hikmet 108 Yaşında" Yönetmen : Yılmaz Onay. Yönetmen yardımcıları: Metin Coşkun, Orhan Aydın, Serpil Özcan. Işık: Yüksel Aymaz. Oyuncular: Gülşen Tuncer, Levent Ülgen, Mine Tugay, Nuri Gökaşan, Ender Yiğit, Metin Coşkun, Serpil Özcan, Serkan Durak, Nevzat Süs, Cansu Fırıncı, Mustafa Kırantepe, Orhan Aydın.

-Demokles'in Kılıcı 2011 "Nazım Hikmet 109 Yaşında" Yönetmen ve Dramaturji: Yılmaz Onay. Yönetmen yardımcıları: Metin Coşkun, Orhan Aydın. Asistanlar: Serpil Özcan, Cansu Fırıncı. Işık tasarımı: Yüksel Aymaz. Işık uygulama: Alev Topal. Oyuncular: Cezmi Baskın, Levent Ülgen, Orhan Aydın, Metin Coşkun, Mert Fırat, Enginay Gültekin, Ender Yiğit, Müge Saut Süs, Ayşegül Alpak, Mustafa Kırantepe, Serpil Özcan, Nevzat Süs, Cansu Fırıncı, Nedim Serkan Durak.

-Kafatası 2012 "Nazım Hikmet 110 Yaşında" Yönetmen ve Dramaturji: Yılmaz Onay. Yönetmen Yardımcıları: Metin Coşkun, Orhan Aydın. Asistan: Serpil Koçgiri. Işık tasarımı: Yüksel Aymaz. Oyuncular: Gülşen Tuncer, Metin Coşkun, Orhan Aydın, Levent Ülgen, Cezmi Baskın, Ender Yiğit, Recep Yener, Ayşegül Alpak, Mustafa Kırantepe, Müge Saut Süs, Merve Dağlı, Cansu Fırıncı, Nevzat Süs, Halil Ersan, Serkan Durak, Mehmet Esatoğlu, Bilgesu Ataman, Beran Soysal.

-Kör Padişah 2013 "Nazım Hikmet 111 Yaşında" Yazan: Nazım Hikmet - Vera Tulyakova. Çeviren: Ahmet Zekeriya. Yönetmen ve Dramaturji: Yılmaz Onay. Yönetmen Yardımcıları: Metin Coşkun, Orhan Aydın. Asistan: Serpil Özcan. Işık tasarımı: Yüksel Aymaz. Oyuncular: Gülşen Tuncer, Metin Coşkun, Orhan Aydın, Levent Ülgen, Cezmi Baskın, Ender Yiğit, Ayşegül Alpak, Mustafa Kırantepe, Müge Saut Süs, Merve Dağlı, Cansu Fırıncı, Beyti Engin, Şirvan Akan.

-Enayi 2014 "Nazım Hikmet 112 Yaşında" Yönetmen ve Dramaturji: Yılmaz Onay. Yönetmen yardımcıları: Metin Coşkun, Orhan Aydın. Asistan: Cansu Fırıncı. Işık Tasarımı: Yüksel Aymaz. Oyuncular: Gülsen Tuncer, Hakan Vanlı, Nuri Gökaşan, Metin Coşkun, Recep Yener, Ali Gül, Beyti Engin, Ender Yiğit, Ayşegül Alpak, Cansu Fırıncı, Müge Suat Süs, Nevzat Süs, Serkan Durak, Mustafa Kırantepe, Orhan Aydın.

-İnek 2015 "Nazım Hikmet 113 Yaşında" Yönetmen ve Dramaturji: Yılmaz Onay. Yönetmen yardımcıları: Metin Coşkun, Orhan Aydın. Asistan: Cansu Fırıncı. Işık Tasarımı: Yüksel Aymaz. Oyuncular: Gülsen Tuncer, Şebnem Gürsoy, Ali Gül, Ayşegül Alpak, Erkan Akbulut, Cansu Fırıncı, Nevzat Süs.

Bu yakalandığın rahatsızlık seni yıldırmadı. Almanya'da, Hollanda'da söyleşilere katıldın, çeviriler yapmaya devam ettin, bir roman yazdın. Şimdiye kadar yazdıkların, çevirdiklerin ve uyarlamalarının bir insan hayatına nasıl sığdığına hep şaşırımdır. Yazdığın 13 oyun ve üç uyarlamayı içeren 8 kitabın yayınlandı. Yayınlanan 4 kuramsal kitap ve 2 roman yazdın. Bir roman da yayınlanacak. Yazdığın romanlar filme çekildi. 2 öykü, 1 roman, 47 oyun, 11 şiir kitabı ve 12 kuramsal kitap çevirdin ve yayınlandı.

Yılmaz Abi *"Gerçekçi olmayan sosyalist olamaz, sosyalist olmayan da gerçekten gerçekçi olamaz"* sözünü kulağımıza küpe bırakarak gittin. Hoşça kal Abi...

Yazan : OĞUZ GEMALMAZ

Tarih : 20 Ağustos 2018

Yazı kaynak linki: <https://oguzgem.wordpress.com/2018/08/20/yilmaz-abimyoldasim/>